

Brenna ella endurvinnna

sjónarmið

Her heima á landi hevur tey seinastu 15 árin verið nógv tosað og skrivað um at brenna rusk sum einastu gongdu leið at loysa okkara dalkingarspurning.

Meðan vit í so mong ár hava nýtt orku — bæði tíð og pening — at tosa um at brenna, hava okkara grannalond arbeitt við øðrum møguleikum, t. d. at endurvinnna úr tí ruski, sum vit blaka burtur.

Okkara grannalond hava brenni-støðir, men mong av teimum í okkara grannalondum, ið arbeiða við dalkingarspurningum dagliga, eru sannførd um, at tað at brenna er ikki rætta loysnin fyri at sleppa av við alt rusk.

FNU (Føroya Náttúr- og Umhvørvisverndarfelag) hevur júst givið út eitt lítið blað, ið teir kalla ENDURNÝTSLA, og eisini hava teir havt eina stevnu um vikuskiftið um sama evni.

Í heyst varð hildin stevna í Tróndheimi í Noregi, sum teir kallaðu VAR-dagar '86 (VAR stendur fyri: Vann, Avløp, Renovasjon).

Á hesi stevnu vórðu hildnir fleiri fyrilestrar, og við loyvi frá norska blaðnum Ingeniør-Nytt (Nr. 80 friggjadagin 3. okt. 1986) skulu vit her endurgeva ein av fyrilestrum, ið varð hildin av sivilverkfrøðingi Lars Wang, sum hann hevði gjørt saman við dr. ing. Aage Heie.

Í fyrilestrinum verður sagt nakað soleiðis:

Hugsanin um endurvinning hevur fingið »sjúkumóðurliga« viðgerð av myndugleikunum.

Meira ferð er í málinum bæði í Svøríki og Danmark.

Vit liggja illa fyri, tá ið tað snýr seg um endurvinning av ruski í hesum landi. Hetta kemur greitt til sjóndar, um vit samanbera okkum við støðuna í okkara nærmastu grannalondum Danmark og Svøríki, og hvi skulu vit ikki gera tað?

Støðan hjá myndugleikunum viðvikjandi viðgerð av ruski og endurvinning er merkt av, at tað tvørrar hugsjón um heildarloysn. Úrslitið er, at hetta arbeiðið er dottið niður ímillum fleiri stólar bæði umsitingarliga og hvat gransking viðvíkir. Tað verður fokuserað meir uppá teir einstøku lutirnar av ruskviðgerðini enn uppá spurningin sum heild.

Endurvinning (næstan gloymd)?

Endamálið hjá myndugleikunum við ruskpolitikkinum kunnu vit finna m. a. í eini kunngerð frá Stórtínginum nr. 51 1984-85. Endurvinning hevur her fingið eitt minnalt pláss í arbeiðinum við at minka um dalking. Doyurin er istaðin lagdur á avmarking av dalking við endaligari viðgerð av ruskinum. Gerð av viðgerðaranleggum, sum minka mest møguligt um tað, ið verður slept út í umhvørvið, er prioriterað fram um at minka um rusk-mongdina.

Frágreiðingin frá »Miljødepartementum«, T. 580, snýr seg um kommunala viðgerð av ruski í dag og í framtíðini. Her er gjørt eitt yvirtilt yvir tær nøgdir av kommunalum ruski, sum verður viðgjørt í lötuni, og sum framyvir verður viðgjørt, og hetta verður gjørt á ymiskan hátt í dag og í ár 2000. Endurvinning, umframt brenning og kompostering, er yvirhøvur ikki nevnd! Sjálvt ikki tað nýggja resirkuleringaranleggið í Oslo (REO), sum teir vóru í ferð við at byggja, tá ið frágreiðingin kom, og sum endurvinnur ein úrdrátt uppá 40.000 tons úr 140.000 tons sum av ruski, er tikið við.

Høvuðsorsakerin imóti endurvinning er ofta, at tað loysir seg ikki, men vit mugu minnst til, at hugtakið »at loysa seg« kann hava ymiskar týðningar, í øllum førum tveir:

Loysir tað seg rakstrarbúskaparliga? Loysir tað seg samfleagsbúskaparliga?

Tað loysir seg at endurvinnna aluminium

Hóast alt verður nakað av tilfari endurvunnið í Noregi. M. a. verða árliga savnað uml. 280.000 tons av skrottjarni og 120.000 tons av papp/pappiri. Hetta er eitt virki, ið hevur langar tradisjónir. Tey seinnu árin hava vit eisini fingið eina ávís skipan at savna saman plast, men tað er lítil ferð í hesi innsavning. Av teimum 50.000 tonsunum av plasti, sum finnast í húsarhaldsruskinum hvørt ár, verða bert 3.500 tons endurvunnið (við REO).

Eitt tilfari, ið átti at verið ógvuliga

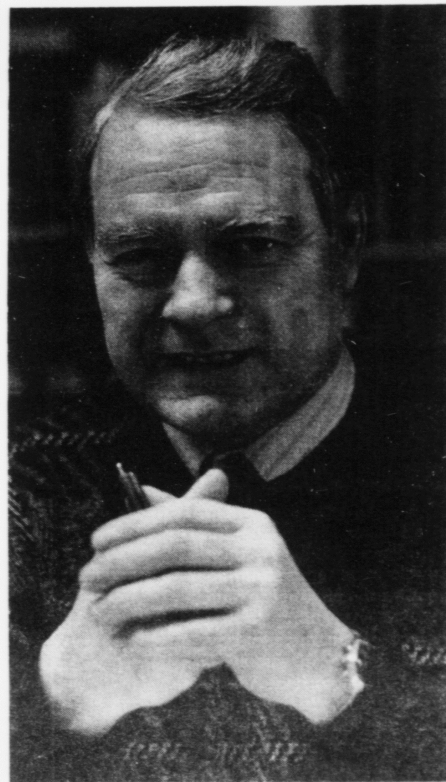
Støðan hjá myndugleikunum viðvikjandi viðgerð av ruski og endurvinning er merkt av, at tvørrar hugsjón um heildarloysn. Tað verður fokuserað meira upp á teir einstøku lutirnar av ruskviðgerðini enn upp á spurningin sum heild skrávar Arnfinnur Setberg.

attraktivt at endurvunnið, er aluminium. Her kann verða mint á, at til umsmelting av aluminium nýtast einans 5% av tí orku, sum annars verður nýtt til primer framleiðsluna. Fyribils eru tað einans minimalar nøgdir av skrotti av hesum tilfari, sum fara aftur til endurnýtslu, men her kann kortini væntast ein broyting í framtíðini, tí tað eftir øllum at døma sær út til at endurvinning fer at loysa seg ella fer at loysa seg betur. NTN arbeidir í lötuni við einum FOU programmi, sum kannar allar møguleikar viðvikjandi endurvinning av aluminiumi.

Sviar og danir eru dúgligari

Tilíkar royndir eru í gongd í Svøríki, og tað hevur vist seg, at rusknøgdirnar eru minnaðar uml. 14%, har teir hava skilt pappir, jarn, glas og klædnavorur úr ruskinum. Annars hava 85 av kommununum í Svøríki eina ella aðra skipan fyri innsavning av pappiri og uml. helvtin av dagbløðum og vikubløðum úr privatum húsarhaldum verða savnað saman, t.v.s. at sviar eru dúgligari á hesum økinum enn vit. Eisini kann verða nevnt, at innsavning av glasi í SDvøríki er økt munandi tey seinnu árin.

Í Danmark endurvinnna teir munandi meira enn í Noregi. So tíðliga sum í 1980 høvdu 100 kommunur eina ella aðra endurvinningskipan. Av pappiri savna teir 54 kg. pr. persón árliga. Tað er nógv meir enn her hjá okkum. Tann nýggja umhvørvisverndarlógin, sum kemur í gildi frá 1987, boðar frá einum serstøkum avgjaldi (kr. 40,00/tons) fyri alt rusk, sum skal brennast ella deponerast.



Hetta skal motivera til tiltøk, sum minka um rusknøgðina ella leva til endurvinning.

Virkishættir tvørra ikki

Vit mugu fylgja við her í landinum eisini. Møguleikarnir eru mangir til endurvinning, um teir bert verða lagdir til rættis. Tað er avgerandi umsitingarliga, at endurvinning verður sett sum intigreraður partur av ruskviðgerðini hjá kommununum.

Av øðrum virkishættum kunnu nevntast avgjald á ruski, sum ikki verður endurvunnið (sum í Danmark), subsidiert (istaðin) endurvinningsvirki og pantiskipanir.

Heldur enn altíð at spyrja um endurvinning loysir seg, átti spurningurin at verið:

Nøktar dagsins ruskviðgerð tey umhvørviskrøv, ið vit ynskja at seta?

Støðið, sum vit tá ganga út frá, verður ein spurningur um ruskviðgerðin kann góðtakast umhvørvisliga, og henda viðgerð má tá kosta, tað ið er neyðugt.

...

Hetta er ein partur av tí, ið hesi rbáðir søgdu á VAR-døgnum '86 í Tróndheimi í heyst.

Er hetta eisini vert at hugsa um hjá okkum føroyingum?

Arnfinnur Setberg